

פרשת פינחס כיבוד דוד

ע"ש דוד שלמה בן ריבה ז"ל
ראש-הכולל הרב אורי פולק שליט"א

חמ"ס 35

פרשת ויקהל עפ"י הפשט רבינו בחיי על התורה

"והנשאים הביאו את אבני השהם (שמות לה, כז)"

לפי שדרך הנשיא שמתגאה על העם, כעניין שכתוב במלך (שם י"ז): "לבלתי רום לבבו מאחיו", לכך הביאו הנשיאים אבנים שיהיו על לב אהרון כדי שיתכפרו על גובה ליבם, ולכך הזכיר בנדבתם הא הידיעה, כלומר אבני השהם ואבני המילואים שחסרו ישראל, וכוונת הנשיאים היתה שיתנדבו הכל ראשונה למלאכת המשכן, וישלימו הם אחר כך מה שיחסרו כל ישראל, ואע"פ שהיתה כוונתם לטובה, נחשב להם לחטא ולחיסרון לפי שהיו סומכין על הדבר הזה, כי אולי ישראל מביאין האבנים ולא תשלם כוונתם כי היו משלימים את הכל ולא יהיה לנשיאים חלק במצוות המשכן, ולכך תמצא והנשיאים חסר והנשאים כתיב ומכאן עונש לכל שאפשר לו להיות מן הקודמים במצווה ואינו קודם, ומפני זה נכתב שמם בחיסרון.

ויש שפירש כי אבני השהם ושאר הדברים באו בדרך נס לישראל וכדי שתהא מלאכת המשכן מושלמת, הביאום ענני כבוד לתוך אוהלו של משה. וזה לשון והנשאים הביאו, מלשון מעלה נשאים מקצה הקרץ (תהלים קלה, ז).

"מלא אתם חכמת לב (שמות לה, לה)"

נתיבות החכמה הם ל"ב, כנגדם נצטוונו במצוות ציצית שיש בה ל"ב חוטים, ח' לכל כנף וכנף, וכאשר אבאר שם במקומו בפרשת ציצית בעז"ה. וכן נאמר בספר יצירה בל"ב נתיבות פלאות חכמה, ומפני שהחכמה נעלמת מן ההשגה, לכך הזכיר בה לשון נתיבות, כי לשון דרך הוא רחב, ולשון נתיב הוא צר עד מאוד, ומזה אמר הנביא (ירמיה ו'): "עימדו על דרכים וראו ושאלו לנתיבות עולם", הזכיר לשון עמידה בדרך שהוא רחב וכן הבטתה, שאמר וראו, אבל בנתיב שהוא צר, מזכיר לשון שאלה ואמר שאלו.

והנה מרוב העלמת החכמה, אי אפשר להשיג שרשה כי אם על ידי הנתיבות כדמיון חוטי השלהביות שהם נתיבות לגחלים, ועל ידי חוטי השלהביות אדם רואה את הגחלת, וכן בדמיון החוט הנמשך מן הפקעת שעל ידי החוט ילך אדם למקום הפקעת, וכן בדמיון הסעיפים שבאילן, ששורש האילן מחופה תחת הקרקע ולא נודע מקומו, ועל ידי הסעיפים והגידיים הנמצאים מתחת מחילות הקרקע, ילך האדם אחר השורש וימצאנו, וכשהזכיר כאן חכמת לב הכל להגדיל ולהאדיר מעלת בצלאל ואהליאב. כי הוא כאילו אמר מילא אותם חכמת השכינה, כעניין שכתוב (בראשית ו'): "ויתעצב אל לבו", וכעניין שאלת המלך שלמה (מלאכים א' ג'): "ונתת לעבדיך לב שומע", וכן כתיב (שם ה'): "וה' נתן חכמה לשלמה, ולפי שהיו שניהם גדולי האומנים וראשי החכמים העושים במלאכה לכך המשיל הכתוב חכמתם לחכמת השכינה.

והזכיר מלת בהמה בתוספת הא, והיה לו לומר בהם, והעניין מפני שהמשיל חכמתם כבר לחכמת השכינה, והשכינה נרמזת באות הא, וממנה תבוא החכמה והתבונה בהם, או אולי לא הזכיר הלשון בהם, לפי שאי אפשר לבשר ודם להשיג תכלית החכמה, ונמשל כבהמות נדמו, נבער כל אדם מדעת ומהשיג אפילו בקצות דרכי החכמה, וכעניין שכתוב (תהלים צ"ב): "איש בער לא ידע, וכסיל לא יבין את זאת", הזכיר איש שהוא לשון חשיבות ומעלה, ולומר כי אף האיש שהוא גדול בחכמה- בער הוא, תרגום בהמה, בעירא, והנה הוא נחשב כבהמה אצל חכמת השכינה.

ובתנחומא, וימלא אותו רוח אלוקים, לא תאמר בצלאל בלבד, אלא כל מי שעסק במלאכת המשכן, נתן בו הקדוש ברוך-הוא חכמה ובינה ודעת, ולא תאמר בבני-אדם, אלא אפילו בהמה וחיה. ואפשר לאמר אפילו אדם שאין בו דעת כבהמה, נתן בו דעת לעשות במלאכה. ומכולם לא נתפרסם אלא בצלאל. ע"כ.

שיעורי תורה לגברים

- יום ראשון 19:30**
מבשרת ציון, ביהכ"נ עין חמד
- יום שני 17:30**
גבעת זאב, ביהכ"נ רח' שבט בנימין
- יום שלישי 21:30**
הר חומה, רח' שמעון בן חמו 26
- יום רביעי 21:00**
רח' הלולב ג. זאב מש' עזריה
- יום חמישי 19:00**
ביה"כ אורחות חיים (לשעבר בית"ר) ג. זאב
- ערב שבת 20:00**
שירת הבקשות ושיעור פרשת השבוע. גבעת זאב, ביהכ"נ רח' שבט בנימין
- יום שבת 13:30**
גבעת זאב, ביהכ"נ רח' שבט בנימין
- הקדשת העלון**
הרוצה להקדיש את העלון לעילוי נשמת, רפואה, זיווג הגון, לפרנסה וכיו"ב וכן הרוצה לתרום לפעילות הרב פולק שליט"א יש לפנות לטל' 050-2057937 אפשרות לעשות פדיון נפש לחולים ע"י הרב.

למני השבת:

בברכת שבת שלום
הרב אורי פולק שליט"א

- א. ויקהל- כתיב לעיל כי קרן עור פני וסמך לו פרשת שבת, לומר שאינו דומה קירון פנים של שבת לשאר ימים. ואמר ויקהל לפי שבא לומר פ' שבת, רמז בשבתות וימים טובים נקהלים לשמוע הדרשה.
- ב. לעשות- אותיות ל' תשע וחסר וי"ו, לומר ל"ט מלאכות נעשה בו' ימים ולא בשבת. וכן אשר ברא אלוקים לעשות, הפסוק בו יכולו תמצא עשיית ובריאות ומלאכות והיות והוצאות והבדלות כולם ל"ט לו' ל"ט מלאכות הן חוץ לתולדותיהם וכן תמצא מויקהל עד לא תבערו וגו' ביום השבת ל"ט תיבות חוץ ממלת שבת. הזכיר "לא תבערו" לפי שצריך הבערת אש למלאכת המשכן לבשל סממנים ולצבוע ולצרף הכסף ונחושת וזהב.
- ג. ששת (1000)- בגמ' ארבעים חסר אחת (1000).
- ד. לא תבערו אש- אמר הקב"ה: אור שלי, פירוש של גהינם שובת בשבילכם (בשביל אותם ששבתו בשבת), גם אור שלכם יהא שובת. כשהאדם כועס גם כן עובר על "לא תבערו אש" כיוון שמבעיר אש הגהינם למעלה.
- ה. **השבת ויאמר**- ר"ת וס"ת תורה, שעיקר התורה בשבת כשאדם פנוי מעסקיו.
- ו. יביאה את תרומת ה'- היה לו לומר יביא, אלא בשביל שמדבר בנדבת המשכן שמתנדבים תכשיטי זהב וכסף, כלי הנשים אמר יביאה, פירוש שלא יביא משל תכשיטי אשה אלא מרצונה.
- ז. לבו יביאה (66)- בגמ' לב הוא והיא (66).
- ח. ויבאו האנשים על הנשים כל נדיב לב הביאו (1108)- בגמ' אז איש ואשתו באים יחד (עם הכולל 1108).
- ט. והנשאים- ב' הכא חסר וישב פנחס וגו' והנשיאים מלא אלו שתתעצלו בנדבת המשכן, לכך חסר. אבל אותם שנזדרזו להשלים בין השבטים ובני ראובן וגד, לכך הוא מלא דמלא.
- י. והנשאים הביאו- תרגום ירושלמי וענניא איתאיו מלשון מעלה נשיאים.
- יא. ראו קרא ה'- שאין מעמידין פרנס על הציבור אלא מדעתן.
- יב. ולהורות- ב' הכא ואידך ולהורות את בני-ישראל, שהיה בצלאל יודע להורות לבני ישראל בכל מיני חכמה.
- יג. ויצו משה ויעבירו קול במחנה- בשבת נתנה תורה, א"כ יוה"כ של אותה שנה היה יום ג', וביום ד' אמר להם מלאכת המשכן, והם הביאו לו בבוקר בבוקר, והיינו יום ה' ויום ו', ובשבת ויצו משה ויעבירו קול במחנה.
- יד. ויכלא- ב' הכא ואידך ויכלא הגשם, זהו שדרשו שהיו יורדים להם אבנים טובות ומרגליות עם המן והביאום לנדבת המשכן, ויכלא הגשם- פירוש העננים שמביאים הגשם משכלו מלהביא האבנים הטובות, אז כלו העם מלהביא.
- טו. והמלאכה- ג' והמלאכה היתה דים. והמלאכה לא ליום אחד ולא לשנים בעזרא. והמלאכה גדולה בד"ה בעניין בנין הבית, אע"פ שהמלאכה היתה גדולה לא ליום ולא לשנים, אעפ"כ היתה דים שנשתלחה ברכה במעשה ידיהם.
- טז. בעושי- ג' ביו"ד (ולא באות הא דהיינו בעושה) הכא, ואידך אל תקנא בעושי עולה. פני ה' בעושי רע ובמי תקנא בעושי כל חכם לב.
- יז. ויעש בצלאל את הארון- בכלום לא הזכיר בצלאל, אלא על הארון, לומר לך שהיה בצלאל יודע סוד הארון והמרכבה, שהארון הוא כנגד כסא הכבוד.
- יח. במראות- ד' במסורה במראות הצובאות. ויאמר אלקים. ישראל במראות. במראות אלקים. תרי ביחזקאל. שאלו הנשים סרו מתאוות העולם ונתנו מראותיהן לנדבת המשכן ונחה עליהן רוח אלוקים.
- יט. ששת ימים תעשה מלאכה- ולא כתיב תעשה, לומר לך תעשה מאליה, אף על פי שאתה עושה את המלאכה. כלומר לא רק ביום השבת, אלא גם בימי החול, כאשר האדם עושה מלאכתו שגם זה מכוחו יתברך.

ויקהל ראו קרא ה' בשם בצלאל הה"ד (קהלת ז): "טוב שם משמן טוב" כמה הולך שמן טוב מקיטון לטרקלין ושם טוב הולך מסוף העולם ועד סופו, שנאמר (ד"ה א יד): "ויצא שם דויד בכל הארצות". שמן טוב נופל על המת והוא מבאיש, שנא' (קהלת י): "זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח". שם טוב נופל על המת ואינו מבאיש שנאמר (מ"ב ד): "ויעל וישכב על הילד ויום המות מיום הולדו" יום מיתתו של אדם גדול מיום לידתו, למה? שביום שנולד בו אין אדם יודע מה מעשיו, אבל כשמת מודיע מעשיו לבריות. הוי יום המות מיום הולדו. אמר ר' לוי: משל לשתי ספינות שהיו פורשות לים הגדול. אחת יוצאת מן הלמין ואחת נכנסת ללמין. זו שיוצאת היו הכל שמחין בה. זו שנכנסת לא היו הכל שמחין. בה פקח אחד היה שם, אמר: חלופי הדברים אני רואה כאן. זו שהיא יוצאת מן הלמין לא היו הכל צריכים לשמוח שאין יודעין באיזה פרק היא עומדת, ומה ימים מזדווגין לה ומה רוחות מזדווגות לה. וזו שנכנסת ללמין היו הכל צריכין לשמוח לפי שהם יודעים שנכנסת בשלום ויצאה בשלום מן הים. כך אדם נולד- מונין לו למיתה. מת- מונין לו לחיים. ועליו אמר שלמה (קהלת ז): "ויום המות מיום הולדו טוב שם משמן טוב". טוב היה שמותן של חנניה מישאל ועזריה משמן המשחה שנמשחו נדב ואביהוא, למה? שאלו נכנסו להקריב ויצאו שרופין, ואלו נכנסו לכבשן האש ויצאו בשלום. הוי טוב שם משמן טוב. ד"א "טוב שם משמן טוב" טוב היה שמו של בצלאל משמן הטוב. למה? שפרסמו הכתוב, שנאמר (שמות לה): "ראו קרא ה' בשם בצלאל". ד"א "ראו קרא ה' בשם" הה"ד (ישעיה מ): "ואל מי תדמיוני ואשוה". בשר ודם אם מהלך באפילה ובא אדם והדליק לו את הנר, אינו צריך להחזיק לו טובה? אבל הבריות ישינים ואני מעלה להם את האור ואינן צריכין להחזיק לי טובה, הוי ואל מי תדמיוני ואשוה. ד"א "ואל מי תדמיוני ואשוה" אם כן יאמר קדוש: שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, בזכות מי נבראו אלה תולדות השמים והארץ ובזכות מי הם עומדים? בזכות (שמות א): "אלה שמות בני ישראל" ואלה בזכות מי הם עומדים? בזכות (דברים ד): "אלה העדות והחקים והמשפטים" (ישעיה מ): "המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא" וכתוב אחד אומר (תהלים קמז): "לכלם שמות יקרא". כיצד יתקיימו שני כתובים אלו? אלא כשהקב"ה מבקש לקרותם כאחד- הוא קורא לכלם שם אחד, וכשהוא קורא לכל אחד ואחד- בשמו הוא קורא אותו מיכאל גבריאל. לכך נאמר לכלם שמות יקרא. אין לי אלא למעלן, מנין אף למטן? שנאמר: "ראו קרא ה' בשם בצלאל". ד"א ראו קרא ה' מדכרין ומניחין ואתו אהליאב בן אחיסמך. שבח לו שבח לאביו שבח למשפחתו שבח לשבט שיצא ממנו ומדכרין ומשחקים (ויקרא כד): "ושם אמו שלומית בת דברי למטה דן" גנאי לה ולאביה ולמשפחתה ולשבט שיצתה ממנו מדכרין ומניחין פקוד את בני לוי מדכרין ומשחקים (יהושע ז): "עכן בן כרמי בן זבדי בן זרח למטה יהודה" גנאי לו גנאי לאביו ולמשפחתו גנאי לשבט שיצא ממנו:

ד"א "ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור" מה ראה להזכיר כאן חור? אלא בשעה שביקשו ישראל לעבוד עבודת כוכבים נתן נפשו על הקב"ה ולא הניחן, עמדו והרגוהו. אמר לו הקב"ה: חייך שאני פורע לך. משל למלך שמרדו עליו לגיונותיו. עמד שר הצבא שלו ונלחם עמהם. אמר להם: על המלך אתם מורדים? עמדו והרגו אותו. אמר המלך: אילו ממון נתן - לא הייתי צריך לפרוע לו? "עאכ"ו שנפשו נתן עלי. מה אני עושה לו? אלא כל בניו שיצאו ממנו אני מעמידם דוכסים ואפרכים. כך בשעה שעשו ישראל העגל, עמד חור ונתן נפשו על הקב"ה. אמר לו: חייך, כל בניו היוצאים ממך אני מגדלם שם טוב בעולם. שנאמר: "ראו קרא ה' בשם בצלאל וימלא אותו רוח אלהים" ולא זה בלבד אלא כל מי שנתעסק במלאכת המשכן נתן בו הקב"ה חכמה ובינה ודעת, שנאמר (שמות לו): "ויעשו כל חכם לב" ולא בבני אדם אלא אפי' בבהמה ובחיה, שנאמר(שם): "חכמה ותבונה בהמה" בהמה כתיב, שנתנה חכמה באדם ובבהמה ולא נתפרסם מכלם אלא בצלאל. הוי קרא ה' בשם בצלאל:

וכל השבח הזה מנין לו? משבט יהודה. ומהיכן זכה לכל החכמה הזאת? בזכות מרים. שנאמר (שם א): "ויעש להם בתים" ומה היו הבתים? בית הכהונה ובית המלכות. יוכבד נטלה כהונה, ומלכות אהרן כ"ג, משה מלך, שנאמר (דברים לג): "ויהי בישורון מלך". ומרים נטלה חכמה שהעמידה בצלאל ויצא ממנו דוד שהיה מלך, שנא' (דה"א ב): "ותלד לו (אפרת) את חור" וכתוב (ש"א יז): "ודוד בן איש אפרתי" שבא מן מרים שנקראת אפרת. בג' דברים הללו נברא העולם, שנאמר (משלי ג): "ה'בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה" (שם): "בדעתו תהומות נבקעו", ובג' דברים הללו נעשה המשכן, שנאמר "ואמלא אותו רוח אלהים בחכמה בתבונה ובדעת". ובג' דברים הללו נבנה בית המקדש, שנא' (מ"א ז): "בן אשה אלמנה הוא ממטה נפתלי וגו' וימלא את החכמה ואת התבונה ואת הדעת". וכן כשיעמוד הקב"ה לבנותו לעתיד לבא בג' דברים הללו נבנה, שנא' (משלי כד): "בחכמה יבנה בית ובתבונה יתכונן", וכתוב (שם): "ובדעת חדרים ימלאו". ד"א "ואמלא אותו כל החכמה הזה" מנין? מן הקב"ה רוח אלוקים, וכן אתה מוצא ביהושע שהוא בא מיוסף, ומה כתיב בו (דברים לד): "ויהושע בן נון מלא רוח חכמה", וכן אתה מוצא בעתניאל בן קנז שבא מיהוד, מה כתיב בו (שופטים ג): "ותהי עליו רוח ה'" וכל הנסים שנעשו להם בזכות הברכה שברך משה את השבטים, שנאמר (דברים לג): "וזאת ליהודה ויאמר בשעה שנכנסים בצרה ועזר מצריו תהיה". ד"א שמע ה' קול יהודה שנתן בו רוח הקודש לגדולה ומתגבר בה. אמר ר' חנינא: הה"ד (איוב לב): "אכן רוח היא באנוש" וכל הבינה שהיתה בבצלאל משל שדי היא הוי "ואמלא אותו רוח אלוקים" בחכמה- שהיה חכם בתורה, ובתבונה- שהיה מבין בהלכה, ובדעת- שהיה מלא דעת בתלמוד. אמר הקב"ה לישראל: בעולם הזה היתה רוחי נותנת בכם חכמה, אבל לעתיד לבא רוחי מחיה אתכם, שנאמר (יחזקאל לז): "ונתתי רוחי בכם וחייתם":

"ויקהל משה את כל עדת בני-ישראל וכו"

דע לפי שמרע"ה היה מבחינת יסוד אבא וכן דור המדבר היה מאותה הבחינה עצמה ולפי שעשו את העגל הוצרך משה להקהיל ולאסוף אותם אליו ולהחזירם לשורשם שיהיו נכללים בו להאיר בהם אור הקדושה ולהסיר מעליהם טומאת העגל וז"ש את כל עדת, שהיו מסוד הדעת.

והנה גם ערב רב (474) בגימ' דעת (474), לפי שגם הם היו מבחינת הדעת זה מן הסגיס שבו ולפי שהן חטאו באלה שאמרו: "אלה אלוקיך ישראל" כ"ע. כשבא לתקנם אמר אלה הדברים, ולפי שמודה בע"ז ככופר בכל התורה כולה הוצרך לתקן ב' דברים שהם שקולים ככל התורה כולה שהם ענין שבת שהשומר שבת וכו' וכן עשיית המשכן.

והנה התחיל ואמר: "ששת ימים תעשה מלאכה", שיעשו המשכן ששת ימים ולכן אמר לשון ציווי, שהזהירם בזה על מלאכת המשכן ואמר: "תיעשה" ולא אמר "תעשה", לרמז שתיעשה מעצמה כמ"ש והבית בהיבנותו. ובזה וביום השביעי יהיה לכם קודש, דכיוון שאתם מקדשים גם ימי החול במעשה המשכן, בוודאי בשבת יהיה לכם תוספת קדושה ונשמה יתרה, וז"ש: "וביום השביעי יהיה לכם קודש".

"ויאמר משה אל בני ישראל: ראו, קרא ה' בשם בצלאל"

ענין הראיה זו שאמר ראו, הכוונה היא לפי שהיה קשה בעיניהם לומר שבמעשה המשכן יתכפר להם עוון העגל הגדול. לכן אמר להם ראו, מופת גדול זה, שלא בחר ה' ממי שיעשה המשכן, אלא בבצלאל בן בנו של חור שהרגתם אותו על שלא רצה לעשות את העגל.

ובזה יהיה לכם מופת, כי במעשה המשכן יתכפר לכם עוון העגל, כיוון שהקטגור נעשה סגור, וזהו שלא ייחס את בצלאל אלא עד חור, כמ"ש: "בצלאל בן אורי בן חור", ולא פחות ולא יותר, להורות להם שהיה מזרעו של חור להיות להם הקטגור סגור, ולפי שהם עשו את העגל מזהב, לכך הוזכר בכל מעשה המשכן זהב תחילה, כמ"ש: "זהב וכסף", ואין כן סדר המקרא בכל שאר המקומות, כמד"א: "לי הכסף ולי הזהב", כסף תחילה וכאן שינה. וכן אהליאב לפי שהיו ישראל עתידים להיות עובדים עגל אחר שעשאו ירבעם בדן, ולכן הקדים השי"ת רפואה למכה, שיהיה עושה המשכן אהליאב לכפר על אותו עוון בעתיד להיות בדן.

ודע, כי בצלאל היה מסוד שם הוי"ה, ולכן דגל מחנה יהודה קדמה מזרחה בחינת הת"ת, ולכן עשה בצלאל צ"ל א"ל הפנימי, דהיינו יריעות המשכן ואהל הפנמיים, ויריעות אהל חיצוניות עשה אהליאב שבא משבט דן, שהוא מאסף לכל המחנות בסוד שם א-ד-נ-י, ולכן עשה יריעות עזים קליפה לפרי, וכן בבנין שלמה הוא עצמו מצד יהודה, וחירם מצד דן, והתחברו שניהם בסוד י-א-ה-ד-ו-נ-ה-י ולעתיד משיח מיהודה ושריה משבט דן, כנזכר בפרשת בלק, כי זה תכלית בנין בית-המקדש להיות ה' בהיכלו בסוד י-א-ה-ד-ו-נ-ה-י.

"ויעש בצלאל את הארון וכו"

דע כי אלוקים הוא בג' ספירות בעולם האצילות: בינה גבורה מלכות (שהם בצד שמאל שהם דין), וג' אלוקים (3 כפול 86 = 258) עולים בגמ' חר"ן (258), וכנגדם ג' ארונות עשה בצלאל לגנוז את התורה שהיא שם הוי"ה, ולפי ששרשה דאילנא לעילא בינה, ולתתא מלכות, היו הפנימי והחיצון זהב. אמנם האמצעי היה של עץ, לפי שהזהב היינו תוקף הגבור' הקדושה והנה ארון (258 עם הכולל) בגמ' חר"ן (258).

והיו תואמים מלמטה ויחדיו יהיו תמים וגו':

אמר שמואל, הנה למעלה בפרשת תרומה, בסימן כ"ו בפסוק הזה, נתבאר שם באורך ביאור הפסוק הזה. עוד נמצא מכתובת הרב הגדול ז"ל שתי שורות אלו, וז"ל, ירצה, כי ד"ו פרצופים, תואמים מלמטה, בעת אצילותם, מבין תרין דרועין ואילך, כנזכר באדרא רבא. וכאשר יהיה הרצון, יהיו תמים גם על ראשו, אפ"ן באפ"ן, ותעלה הכלה במעלות, להיותה גדולה כמוהו, כנז"ל, כמ"ש בתיקונים בדף ט' ע"א, בדרוש הרצועות: